

Özet

Jeopolitik; bir ülkenin veya bölgenin politikalarının coğrafi koşullarına göre şekillendirilmesi anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda tarihi ve kültürel arka planı da kapsar. Pakistan ve Sadece belirli bir disiplin üzerinden konuya yaklaşmak, geleceğe dair öngörülerde bulunabilmeyi zorlaştıracaktır. Bu nedenle tarih, coğrafya, askeri ve ekonomik alan başta olmak üzere ilgili diğer tüm disiplinler bir arada değerlendirilmelidir. Bu kapsamda Pakistan ve Hindistan jeopolitiğine dair kapsamlı bir değerlendirme yapabilmek için de benzer bir şekilde disiplinler arası bir yaklaşım gerekmektedir.

Hindistan ya da Pakistan bölgesinin yaklaşık 6000 yıllık bu tarihî geçmişi dikkate alınmadan değerlendirme yapmak mümkün değildir. Tarihsel olarak tüm güç merkezleri Asya bölgesinden çıkmıştır. İngiltere'nin küresel yükselişi de Hindistan'ın ekonomik potansiyelini arkasına almasına dayanmaktadır. İngiltere bölgeyi terk ettikten sonra, 1947 yılındaki bölünme oldukça sancılı geçmiştir. Zira Hindistan ile Pakistan halkları birbirine çok benzeyen ve tarihsel olarak iç içe yaşamış toplumları ve çekilme esnasında Keşmir başta olmak üzere bazı sorunlar sanki bilinçli bir şekilde ortada bırakılmış gibidir.

İngiltere ve diğer sömürgeci ülkelerin yaygın bir stratejisi vardır; "geride sorunlu bölgeler bırakmak". Böylece ileride bu sorunlara müdahale etme fırsatı doğmaktadır. "Keşmir Sorunu" da çözülmesi gereken bir mesele olarak günümüze miras kalmıştır. Farklılıklar üzerinden politika üretmek ve bu farklılıkları kışkırtmak, çatışmayı körükleyen bir tutumdur. Bu nedenle, Hindistan-Pakistan jeopolitiğini incelerken benzerlikler üzerinde durmak, işbirliği ve diyalog zeminini güçlendirmek gerekmektedir. Toplumlar arasındaki ortak noktaların vurgulanması, en nihayetinde barışa zemin hazırlayacaktır.

Değişen Küresel Jeopolitikte Pakistan - Hindistan

Doç. Dr. Güray ALPAR - Tümgeneral (E.), Geopolitical Foresight Institute Başkanı

Jeopolitik; bir ülkenin veya bölgenin politikalarının coğrafi koşullarına göre şekillendirilmesi anlamına gelmektedir ancak bu kavram sıklıkla yanlış anlaşılmakta ve yalnızca coğrafyanın dikkate alındığı eksik bir değerlendirmeye konu olmaktadır. Oysa jeopolitik, sadece coğrafyadan ibaret değildir. Bu kavram, jeostrateji ile bağlantılıdır. Bu, bir ülkenin stratejilerinin coğrafyasına, tarihine ve çevresel koşullarına göre belirlenmesidir. Yine jeopolitiğin alt dallarından biri olan "jeoekonomi", iktisadi altyapının yine coğrafya, tarih ve ekonomik bağlantılar açısından değerlendirilmesini içermektedir. Jeopolitiğin bir diğer alt dalı olan "jeokültür" kavramı da son derece önemlidir. Zira bir insan veya ülke, kendi tarihini ve coğrafyasını dikkate alarak politikalar geliştirmelidir. Kısaca strateji, ekonomi ve kültür, tarihle bir arada incelenirse bir anlam ifade edecektir.

Diğer taraftan Jeopolitik yalnızca kara alanlarıyla sınırlı değildir; Kara, deniz, hava, siber uzay ve uzay alanları da jeopolitik kapsamına dahildir. Bunların yanı sıra yapay zekâ gibi güncel teknolojik gelişmeler de bu analizlerin içine mutlaka katılmalıdır; aksi takdirde değerlendirmeler eksik kalacaktır. Ayrıca kapsamlı bir açıklama yapabilmek için disiplinler arası bir yaklaşım da gerekecektir. Örneğin, bir tarihçi yalnızca tarih bilgisini kullanarak Hindistan-Pakistan bölgesini tam anlamıyla açıklayamayacaktır. Benzer şekilde sadece askeri bilgilerle konuya yaklaşmak da eksik kalacaktır. Bu nedenle tarih, coğrafya yanında askeri ve ekonomik alan ve ilgili diğer tüm disiplinlerin bir araya getirilmesi gerekecektir. Jeopolitik değerlendirmeler, çok boyutlu bir anlayış gerektirmektedir. Bu yüzden Pakistan ve Hindistan hakkında güncel meseleleri ele almadan önce bu coğrafyanın tarihine bakmak son derece faydalı olacaktır.

İndus Medeniyetini ve bu medeniyetin diğer uygarlıklarla ilişkisini anlamak, Pakistan ve Hindistan'ı tanımak açısından önemlidir. Bu medeniyetin ortaya çıkışı, Milattan Önce (MÖ) 3000 ila 4000'li yıllara ve hatta daha öncesine tekabül etmektedir. Akademik çalışmalarda, Sümer ve Anadolu medeniyetlerinin Mezopotamya üzerinden değil, bu bölgeden geldiğine dair bulgular mevcuttur. Özellikle dil bağlantıları üzerinden bu ilişkiye ulaşılmaktadır. Mezopotamya'ya yakınlığı kabul etmekle birlikte bu bölgenin hemen güneyinde yer alan İndus medeniyeti de önem arz etmektedir. Bu bölge, ilk büyük şehirlerin kurulduğu alanlardan biridir. Konya'daki Çatalhöyük gibi bu bölgede MÖ 6000-7000 yıllarına uzanan ilk şehirler vardır. Dolayısıyla Hindistan ya da Pakistan bölgesinin yaklaşık 6000 yıllık bu tarihî geçmişi dikkate alınmadan değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Bugün büyük oranda Pakistan bölgesinde yer alan İndus Medeniyetinin özellikleri hayranlık uyandıran bir yapıya sahiptir. MÖ 6000'lerden itibaren sulama tesisleri, hamamlar ve ateşte tuğla üretimi gibi faaliyetlerden söz edilmektedir. Bu medeniyet, ilerlemiş bir kültürel yapıyla beraber temizlik konusuna oldukça önem veren bir toplumun sahip olduğu bir kültürdür.

Günümüzde Çin, Hindistan ve Pakistan arasında kalan tartışmalı Keşmir bölgesi, özellikle su kaynakları ve bölgenin kontrolü açısından önemli kabul edilmektedir.

Zira yüzyıllardır iç içe yaşayan ve ortak bir sistem oluşturan iki halkın, en azından bir süre daha birlikte yaşaması, bir adaptasyon süreci geçirmesi gerekmekteydi. Yaklaşık bir milyon insan bu bölünme sürecinde hayatını kaybetmiştir. Sorunların çoğu bu dönemden kaynaklanmaktadır. Bölgeyi terk ederken Müslümanların yaşadığı yerlerin Pakistan'a ve diğer bölgelerin ise Hindistan'a ait olması şeklinde bir ayırım yapılmıştır. Oysa bu bölünme süreci

24 Mart 2025

zamana yayılabileseydi, sistem daha doğru kurulabilirdi ve günümüzde yaşanan sorunların büyük kısmı önlenebilirdi.

Bu noktada, akıllara “Neden bu sorun bırakıldı?” gelmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere, sömürgeci güçlerin belli başlı stratejileri mevcuttur ve bu stratejiler doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu bağlamda İngiltere ve diğer sömürgeci ülkelerin de yaygın bir stratejisi vardır; “geride sorunlu bölgeler bırakmak”. Böylece kendileri açısından ileride bu sorunlara müdahale etme ve varlıklarını sürdürme fırsatı doğmaktadır. Keşmir Sorunu da çözülmesi gereken bir mesele olarak günümüze miras kalmıştır. Yine planlandığı gibi bu sorunlar dış müdahalelere zemin hazırlamaktadır.

Su kaynakları, günümüzde büyük önem kazanmıştır. Pakistan, Hindistan ve Çin arasındaki Keşmir bölgesinde önemli su kaynakları ve buzullar bulunmaktadır. Ancak bilinen küresel ısınma nedeniyle buzullar erimekte ve su kaynakları azalmaktadır. Son yaşanan krizlerde Hindistan, Keşmir’in kendisine ait kısmındaki su kaynaklarını kesmiştir. Bu kaynaklardan yaklaşık otuz milyon dönüm tarım arazisi sulanmakta olup Pakistan’ın yaşamı bu suya bağlıdır. Sorun çözülmediği takdirde hayati önemdeki konuların savaş ve çatışmalara yol açacağı kesindir. Su kesildiğinde, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilmesi mümkün olmayacak ve ciddi sıkıntılar yaşanacaktır. Hindistan, Çin ve Pakistan arasındaki bu bölgenin jeopolitik önemi tartışmasızdır. Hindistan, büyük nüfusuna rağmen ekonomik gelişmesini hızlandırmaya çalışmaktadır.

Tarihsel olarak tüm güç merkezleri Asya bölgesinden çıkmıştır. İngiltere’nin küresel yükselişi de Hindistan’ın ekonomik potansiyelini arkasına almasına dayanmaktadır. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), tek başına Avrasya kıtasında etkin bir güç olarak kalabilmek için iki temel koşulu gerçekleştirmek zorundadır: Birincisi, Avrasya’daki önemli güç merkezlerini kendi yanında konumlandırmaktır. Bunun en başarılı örneği Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’dür (NATO). İkincisi ise bölgedeki güçleri birbirine karşı kullanarak dengeleri yönetmektir. Bu, tarihin 4 ila 5 bin yıllık deneyimleriyle desteklenen bir stratejidir. İnsanlar ve toplumlar uzun süre bir arada yaşadıklarında sorunlar kaçınılmazdır ve bu sorunların çözümü için akılcı politikalar geliştirmek gereklidir. Aksi takdirde sorunlar çatışmaya dönüşecektir.

Antropoloji, “sömürge bilimi” olarak da adlandırılır; çünkü iki önemli soruyu araştırır: Birincisi, “insanlar neden ve nasıl birbirine benzer?” İkincisi ise, “insanlar ve toplumlar neden ve nasıl birbirinden ayrılır?” Birinci sorunun cevabı barışa götürür. Örneğin, Hindistan ile Pakistan arasındaki benzerlikler üzerine yapılan araştırmalar, binlerce ortak yön ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, topluluklar arasındaki ortak

noktaların vurgulanmasıyla barışa zemin hazırlamaktadır. Öte yandan ikinci soruya odaklanmak, yani ayrılıklara ve farklılıklara vurgu yapmak, sömürgeciliğin kullandığı bir yöntemdir ve bu yaklaşım toplulukları birbirine düşman ederek çatışmaya sürükler. Bu nedenle antropolojinin birinci amaç doğrultusunda kullanılması barış için daha yapıcıdır. Bu hususun bölge için önemli olduğu bilinmelidir.

Farklılıklar üzerinden politika üretmek ve bu farklılıkları kıskırtmak, çatışmayı körükleyen bir tutumdur. Hindistan-Pakistan jeopolitiği ve coğrafyasını incelerken benzerlikler üzerinde durmak, işbirliği ve diyalog zeminini güçlendirecektir. Çünkü ekonomik olarak bu ülkelerin; birbirlerinin gücünü karşıt olarak kullanmalarına değil, işbirliğine ihtiyaçları vardır. Özellikle Keşmir meselesi ve bölgedeki su kaynakları, iki taraf için de hayati öneme sahiptir. İndus Nehri’nin yedi ana kolu bölgeyi beslemekte ve su kaynaklarının paylaşımı gerginlik yaratmaktadır. Bu su kaynaklarının kesilmesi veya engellenmesi yerine bilim insanlarının bir araya gelerek sulama tekniklerini geliştirmesi, suyun daha verimli ve ekonomik kullanımı üzerine çalışmalar yapması, barışa katkı sağlayabilir. Böylece iki taraf, kaynakları daha etkin kullanarak daha fazla tarımsal üretim elde edebilir.

Ekonomik açıdan bakıldığında, Hindistan ekonomisi Pakistan’a kıyasla yaklaşık 10 kat veya daha fazla büyüklüğe sahiptir. Ancak Hindistan toplumunun tamamı zengin değildir; yaklaşık 1,5 milyar nüfusun önemli bir bölümü hâlâ kalkınmaya ve refaha muhtaçtır. Bu nedenle hem Hindistan hem de Pakistan için fakirliğin sona erdirilmesi, halkın huzura ve refaha kavuşması öncelikli hedef olmalıdır. Eğer her iki ülke güçlerini birleştirip halklarının ekonomik kalkınması için işbirliği yaparsa, bölgesel istikrar ve refah büyük ölçüde sağlanabilir. Dünya toplumu, Hindistan ile Pakistan arasında çatışma çıkarmak değil; aksine sorunların barışçıl yollarla çözülmesini desteklemelidir. Bu bakımdan Türkiye, her iki toplumu bir araya getiren ve kalkınmalarına destek olan çalışmalar yürütmektedir.

Sonuç

Aralarında Himalayalar gibi zorlu coğrafi engeller bulunmasına rağmen Pakistan, Hindistan ve Çin arasındaki sınır çatışmaları zaman zaman patlak vermektedir. Bu tür çatışmaların sona erdirilmesi gerekmektedir; zira çatışmalar hiçbir ülkeye fayda sağlamamaktadır. Tarihsel bağlamdan ele alındığında coğrafya, strateji ve jeopolitik dengeler değişmemektedir. Geleceğe dair gerçekçi öngörülerde bulunabilmek için sağlam bir bilgi altyapısına ihtiyaç bulunmaktadır. Devletlerin geleceğine ve uluslararası stratejilere dair öngörüler, ciddi ve analitik temellere dayanmalıdır.

24 Mart 2025

Öngörü kavramı, çok zengin ve kapsamlı bir altyapıya dayanmalıdır. Bu altyapı; tarih, coğrafya, askerî strateji gibi alanların bütünlük bilgisini içermelidir. Bu anlayış olmadan basit yorumlarla geleceği anlamaya çalışmak yetersizdir. Ciddi devlet adamlarının, bilim insanlarının, yöneticilerin ve akademisyenlerin bu anlayışla hareket etmesi gerekmektedir. Aynı şekilde ciddi politikacıların da bu yaklaşımı benimsemesi elzemdir.

Barışçıl ve ortak bir geleceğin inşası için bu bölgedeki akil düşün insanlarına, bilim adamlarına ve liderlere ve karar alıcılara büyük görevler düşmektedir. Bölgedeki düşünce insanları işbirliği yapmalı, danışmalı, konuşmalı, sorular sormalı, ilgili olmalı ve araştırmalar yaparak, tek taraflı sorunlar üretmek yerine, bölge insanının tamamına yönelik ortak çözümler üretmelidir. Çözüm, ayrıştırarak ve farklılıklar üzerine odaklanarak değil ancak ve ancak tarihe, coğrafyaya, kültüre ve insanın doğasına bakılarak bulunabilir. Stratejide; bazı kesimleri kontrol etmek, gençlere eğitim vermek ve belirli algılar oluşturmak gibi açıkça belirtilen birtakım yöntemler vardır. Yabancı aktörlerin gençlere eğitim vermesi, kurslar düzenlemesi, bilinçli bir algı operasyonudur. Bölge kaderinin başkaları tarafından oluşturulan stratejilerle değil, bölge gerçeklerini bilen bölgeye hâkim bilgilerle oluşturulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, yüzyıllardır bir arada yaşayan halkların aniden düşman haline gelmesi tesadüf değildir. Bu halkların neden birbirine düşman olduğu sorusunun cevabını anlamak, jeopolitik stratejileri doğru analiz etmekle mümkündür. Özellikle düşünce kuruluşları, barışa katkı sağlamayı hedeflemeli ve bu konuda diğer kesimlere fikir ve hal tarzları sunabilmelidir. Türkiye de bu bölgede barışın tesisi için çalışmaktadır. Her ülkenin akil insanları, bilim insanları ve diplomatları barış için ortak bir zeminde buluşmak zorundadır. Pakistan-Hindistan bölgesindeki barış, sadece bu bölgeye değil, tüm dünyaya da kendini hissettirecektir. Türkiye, var gücüyle hem Pakistan'ı hem Hindistan'ı bir araya getirip aralarındaki çatışmalar yerine ortak çözümler geliştirmelerini teşvik etmektedir.

Yazar Hakkında

Doç. Dr. Güray ALPAR - Tümgeneral (E.), Geopolitical Foresight Institute Başkanı

1986 yılı Harp Okulu mezunudur. 1998 yılında Harp Akademilerinden, 2001 yılında Silahlı Kuvvetler Akademisi'nden, 2005 yılında Milli Güvenlik Akademisinden mezun olmuştur. Sosyal Antropoloji, Tarih ve Uluslararası İlişkiler alanlarında yüksek lisans yapmıştır. 2007 yılında Gazi Üniversitesi'nde Tarih alanında, 2011 yılında Sosyal Antropoloji alanında doktora eğitimlerini tamamlamıştır. 2020 yılında Sosyal ve Kültürel Antropoloji alanında doçent unvanını almıştır.

2009-2010 yılları arasında, Avrupa Komisyonu Etik Kurulu Üyeliği görevinde bulunmuş, Paris'teki toplantılarda Türkiye'yi temsil etmiş ve etik ile ilgili belgelerin hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Bosna Hersek Barış Gücü, Balkan Ülkeleri Değerlendirme Uzmanı ve Batı Afrika'da 2 yıl süre ile okul komutanlığı görevlerinde bulunmuş, 20'ye yakın ülkede güvenlikle ilgili toplantı ve inceleme gezilerine katılmıştır.

Jeopolitik ve güvenlikle ilgili 13 kitabın yazarıdır. Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinde lisans ve yüksek lisans dersleri vermiştir. Çeşitli ulusal ve uluslararası televizyon programlarında Türkiye ve çevresiyle ilgili olayları değerlendirmiş, bu değerlendirmeler ulusal ve uluslararası gazete ve medya sitelerinde yer almıştır. Ulusal ve uluslararası akademik hakemli dergilerde yayınlanmış çok sayıda makalesi ve kongrelerde yayınlanmış bildirileri bulunmaktadır.

Yurt içi ve dışında dört adet madalyası vardır. Türk Silahlı Kuvvetleri, "Üstün Cesaret ve Feragat" madalyası sahibidir. Halen Jeopolitik Öngörü Enstitüsü/Geopolitical Foresight Institute (GFI) Kurucu Başkanı olarak çalışmalarını devam ettirmektedir.

24 Mart 2025**Uluslararası Güncel Sorunlar**

Küresel ve bölgesel rekabet uluslararası ilişkilerde baş döndürücü bir değişim ve dönüşümle sonuçlanmaktadır. Devletler arası savaşlar, iç savaşlar, terörizm, ekonomik ve teknolojik rekabet, artan nüfus artışıyla birlikte kıt kaynakların her geçen gün daha da kritik hale gelmesi, düzenli ve düzensiz göçler, salgın hastalıklar devletlerin güvenlik anlayışını hızla değiştirmekte ve bu karmaşık ve hızla değişen gündemde karar almak ve uygulamak daha da zorlaşmaktadır.

Örneğin, Rusya-Ukrayna Savaşı nükleer silah kullanımını da içerecek şekilde her geçen gün daha tehlikeli hale gelirken, tüm dünya Gazze'deki soykırıma seyirci kalmaktadır. Terörizm tehdidi her geçen gün yeniden artarken, aynı ittifak içinde olan devletler bile müttefiklerine karşı tehdit oluşturan terör örgütlerine destek vermekten kaçınmamaktadır. Başta BM olmak üzere uluslararası örgütler bölgesel ve küresel sorunlara çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır.

Uluslararası güncel sorunları yakından takip etmek ve gelişmeleri doğru okumak dış politikada karar almak konusunda temel rolü oynamaktadır. İlgili devlet kurumları kadar üniversiteler ve düşünce kuruluşları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülecek bu proje ile Uluslararası Güncel Sorunların bu konudaki uzmanlar ile tartışılması, ele alınması ve uluslararası bu sorunlara ilişkin olarak Türk Dış Politikasında alınacak kararlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof.Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAY) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.